

İNSANIN ANLAMA YETİSİ
ÜZERİNE

FOL® 10

© MAK GRUP MEDYA PRO. REK. YAY. A.Ş.
SERTİFİKA NO: 13858

FELSEFE 10
DAVID HUME KİTAPLIĞI 01

İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE
DAVID HUME

ÇEVİREN: SELMİN EVRİM

ÖZGÜN ADI: *AN ENQUIRY CONCERNING HUMAN UNDERSTANDING*
EDİSYON: MAXIME DAVID & L. LÉVY-BRUHL, F. ALCAN, 1912 PARIS.

YAYINA HAZIRLAYAN: OSMAN BARAN KAPLAN - EBUBEKİR DEMİR
REDAKSİYON: MAK GRUP REDAKSİYON EKİBİ
GÖRSEL YÖNETMEN: NURULLAH ÖZBAY
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA: TAVOOS

ISBN 978-605-69245-4-5

BASKI: AYRINTI BASIMEVİ ANKARA - SERTİFİKA NO: 13987
I. BASKI: MART 2019

İLETİŞİM ADRESLERİ
CİNNAH CD. KIRKPINAR SK. 5/4
06420 ÇANKAYA ANKARA
TEL.: 0312. 439 01 69
www.folkitap.com
bilgi@folkitap.com
www.twitter.com/folkitap

İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE

DAVID HUME

ÇEVİREN
SELİM EVRİM

LUCIEN LÉVY-BRUHL'ÜN GİRİŞİ İLE

DAVID HUME

İskoçya, Edinburgh'da doğdu (1711). Eskiçağ dilleri, felsefe, matematik ve tarih okuyacağı Edinburgh Üniversitesi'ne yazıldı ancak geçim sıkıntıları yüzünden üniversiteden ayrıldı (1725-1726). Bir süre Fransa'da yaşadı (1734-1737). Edinburgh Üniversitesi ahlak felsefesi profesörlüğüne başvurusu geri çevrildi (1745). General St. Clair'in seketerliğini yaptı (1749). Edinburgh Hukuk Kütüphanesi yöneticiliğine getirildi (1752). 1763'te elçilik kâtabi olarak Fransa'ya giderek Rousseau ve ansiklopedi çevresi ile dostluk kurdu. İngiltere'ye dönerek iki yıl dışişleri bakanlığında görev yaptı. 1769'da taşındığı Edinburgh'da öldü (1776).

Başlıca eserleri: *A Treatise of Human Nature* (1739-40), *An Enquiry Concerning Human Understanding* (1748), *Essays, Moral, Political and Literary* (1741-1742), *History of England* (1754-1762), *Natural History of Religion* (1757).

SELMİN EVRİM

1906 yılında doğdu. Asıl adı Selmin Tevfik Siber'dir. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi mezunudur (1915-1933). Bir süre Basın-Yayın Müdürlüğü'nde çalıştı. İstanbul Üniversitesi Psikoloji bölümü profesörlerindendir. 31 Mayıs 1982'de vefat etti.

Başlıca çeviri ve telif eserleri: J.J. Rousseau, *İlim ve Sanatlar Hakkında Nutuk* (Sabahattin Eyüboğlu ile birlikte); E. Durkheim, *İçtimaiyat Usulunun Kaideleri* (1943); S. Freud, *Hayatım ve Psikanaliz* (1944); D. Hume, *İnsan Zihni Üzerine Bir Araştırma* (1945); Spencer, *İlk Prensipler* (1947).

İÇİNDEKİLER

YAYINA HAZIRLAYANIN NOTU	11
GİRİŞ	12
İNSANIN ANLAMA YETİSİ ÜZERİNE BİR SORUŞTURMA DAVID HUME	47
BİRİNCİ BÖLÜM FELSEFENİN FARKLI TÜRLERİ ÜZERİNE	49
İKİNCİ BÖLÜM İDEALARIN KAYNAĞI	63
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM İDEALARIN ÇAĞRIŞIMI ÜZERİNE	71
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM ANLAMA YETİSİNİN İŞLEMLERİ ÜZERİNE SKEPTİK ŞÜPHELER	73
BEŞİNCİ BÖLÜM BU ŞÜPHELERİN SKEPTİK ÇÖZÜMÜ	90
ALTINCI BÖLÜM OLASILIK (PROBABILITY) ÜZERİNE	107
YEDİNCİ BÖLÜM ZORUNLU BAĞLANTI İDEASI ÜZERİNE	111
SEKİZİNCİ BÖLÜM ÖZGÜRLÜK VE ZORUNLULUK ÜZERİNE	132
DOKUZUNCU BÖLÜM HAYVANLARIN AKLI ÜZERİNE	158

ONUNCU BÖLÜM	163
MUCİZELER ÜZERİNE	
ON BİRİNCİ BÖLÜM	186
BELİRLİ BİR TANRI TAKDİRİ (PROVIDENCE) VE BİR GELECEK	
DURUM ÜZERİNE	
ON İKİNCİ BÖLÜM	205
AKADEMİK VEYA ŞÜPHECİ (SKEPTİK) FELSEFE ÜZERİNE	
DİZİN	223

YAYINA HAZIRLAYANIN NOTU

Hume'un *An Enquiry Concerning Human Understanding* adlı eserinin dilimize ilk kez Selmin Evrim tarafından yapılan tercümesini yayınevimiz bünyesinde yayın hayatına tekrar kazandırmanın mutluluğu içerisindeyiz. Okura bir izlek sunma bakımından, yayına hazırlık sürecinde yapılan üç önemli değişiklikten kısaca bahsetmek isteriz. Terminolojik bir kargaşa yaratmama gayesiyle kitabı yayına hazırlarken, başta Peter Millican editörlüğündeki Hume'un İngilizce metninden ve Oruç Aruoba çevirisinden yararlandık.¹ Özellikle kitabın bel kemiği kavramları olan ve Selmin Evrim tarafından *sebebe-netice* olarak çevrilen ünlü *cause-effect* kavramlarını, *neden-etki* olarak; *zihin* olarak çevrilen *understanding* kavramını, *anlama yetisi* olarak güncelledik. Buna ek olarak Selmin Evrim tarafından *belgitlemsel* olarak çevrilen *demonstrative* kelimesini *tanımlayıcı* ile değiştirme yoluna gittik. Gidilen değişiklikler, ilk geçtikleri yerlerde eğik çizgi ile gösterilmiştir. Eserdeki düz parantezler çevirmene, köşeli parantezler tarafımıza aittir. Eserde bulunan italik ifadeler ise yazara aittir.

Son olarak Hume'u Fransızcaya kazandıran Prof. Maxime David'in yaptığı edisyonlardan birine yazdığı ve bu kitabın da Giriş'ini oluşturan Lévy-Brühl'e ait metnin, Kant ve Hume arasındaki ilişkiyi en iyi özetleyen metinlerden biri olduğunu söylemeliyiz.

O. BARAN KAPLAN - EBUBEKİR DEMİR
Mart 2019 - Ankara

¹ David Hume, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Soruşturma*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara 1976; *David Hume*, Yay. Haz. Peter Millican, *An Enquiry Concerning Human Understanding*, Oxford World's Classics, Oxford University Press, USA 2007.

DİZİN

A

- Addison 52
Âdem 75
âdet 93, 97, 215
ahlak 7, 17, 27, 29, 50, 138, 149, 150, 151, 152, 153
ahlakçılar 60, 61
ahlaki düşüklük [moral turpitude] 154
alışılmış: ~ bağlantı [customary conjunction] 97; ~ geçiş 145
alışkanlık 93, 97, 98, 100, 105, 109, 120, 127, 134, 161
An Enquiry Concerning the Principles of Morals 16
analoji 79, 158, 168, 200, 204
anlama yetisi 41, 49, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 81, 89, 91, 93, 97, 106, 111, 128, 146, 158, 162, 185, 215, 219
apaçıklık 127, 163, 165, 166, 167, 170, 215
Aristoteles 51, 136
aritmetik 73
astronomi 22, 216
astronomlar 60
aşırı skeptisizm 216
Atina 176, 186, 188
Avrupa 12, 21, 109

B

- Bacon 184
bağıntılı (relative) 20
bağlantı (connexion) 31, 32, 33, 34, 35, 37, 40, 71, 72, 73, 75, 83, 84, 86, 97, 101, 113, 114, 115, 121, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 134, 135, 141, 145, 150, 154, 166, 186, 199, 216; ~ ilkesi 35, 71, 72

- basit idealar 113
Batlamyusçu 216
belief (inanç) 37
bellek 71, 92, 95, 96, 98, 100, 105, 126, 134, 143, 161, 166
benzerlik 67, 72, 82, 85, 101, 102, 123, 134, 204
beraberlik (conjunction) 33, 121, 125, 126, 146, 149
Berkeley 27, 28, 211
bitişiklik 72
Burton 15, 17, 18, 19, 31

C

- Caesar 180, 221
Cato 104, 167
cebir 73
Cebrail 221
cesurluk 57
Charing Cross 144
Cicero 15, 51, 103, 104, 173
Cizvitler 180
Clarke 125
Comte 26, 33
Cornelius Tacitus 136
Cudworth 125

Ç

- Çin 176

D

- dağıtıcı adalet 197
delil zıtlığı (contrariety of evidence) 166
Demetrius 178
Demosthenes 173
denemeler 13, 14, 16, 44

deney [experiment] 25, 41, 82, 84, 94, 95, 112, 115, 117, 121, 136, 137, 161, 165, 168, 181
deneyim [experience] 20, 22, 28, 30, 31, 33, 34, 38, 41, 75, 77, 79, 80, 81, 85, 86, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 114, 116, 118, 119, 120, 126, 130, 138, 147, 162, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 182, 197, 198, 199, 200, 204, 209
deneyimler zinciri 137
deneysel sonuçlar [experimental conclusions] 85
Descartes 22, 125, 205, 210
Descartesçı: ~lar 21; ~ şüphe 206
devamlı beraberlik 145
dış objeler 106, 115, 119, 146
Dialogues Concerning Natural Religion 18
dîn 18, 21, 46, 90, 149, 150, 176, 179, 183, 187, 189, 193, 205, 219; ~ tutkusu 90
dinsel korkular 56
dinsizlik 178
diyaloglar 18, 19, 41, 46
doğa 40, 42, 53, 76, 91, 106, 217; ~ bilimi 60; ~nın bütün yasaları 77; ~nın düzeni 31, 196, 198; ~nın eserleri 200; ~nın eserleri 200
doğal: ~ apaçıklık 143; ~ objeler 85
doğuştan [innatae] idea 68
duygu 26, 54, 55, 63, 66, 98, 99, 114, 117, 118, 124, 127, 130, 138, 139, 171, 172, 208, 215; ~lar 68, 95, 96, 105, 134, 143, 213
duyum 63, 66, 130
düşkünlük [vice] 49, 54, 91, 156, 193, 195
düşüncenin nedenden etkiye doğru geçişi 105
E
edebiyatçı 15, 20
Epikür 186, 188, 202, 204
Epikürcü 216; ~ler 186
erdem 49, 53, 61
Eski ve Yeni Ahit 163, 184
estetik 222

etki 11, 13, 32, 40, 72, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 84, 86, 87, 89, 92, 93, 94, 95, 100, 101, 102, 103, 104, 109, 114, 116, 118, 126, 128, 129, 134, 138, 140, 141, 142, 145, 149, 158, 162, 165, 166, 167, 172, 175, 180, 191, 192, 202, 203, 204, 216
Evrensel Yaratıcı 122
eylem 49, 51, 53, 91, 93, 95, 135, 136, 140, 196, 197, 202, 217, 221
eylemler 151

F

felsefe 4, 187, 205; ~ tutkusu 90; kolay ve açık [obvious] ~ 50; akademik veya skeptik ~ 91; doğa ~si 79; doğal ~ 21, 23, 24, 150, 222; doğru ve çetin [abstruse] ~ 50; moral ~ 49, 112; skeptik ~91
filozof 12, 15, 26, 43, 51, 52, 53, 55, 72, 83, 88, 121, 124, 140, 145, 154, 196; ~lar 25, 32, 42, 49, 50, 60, 81, 109, 121, 122, 133, 139, 140, 142, 145, 154, 193, 205, 207
fizik 22, 26, 44, 45, 136, 222
fiziksel ve tinsel uyarımlara (excitations) 26
Fontenelle 26

G

geçiş (transition) 36
geometri 73, 79, 80, 112, 214; ~ cebir ve aritmetiğin önermeleri 73
gezegenlerin devri 60; ~ni yöneten yasa ve kuvvetler 60
Gilbert Elliot de Minto 19
girdaplar kasırgalar kuramı 22
gök cisimlerinin gerçek hareketlerini 60
görünüş 109
gözlem 21, 24, 27, 55, 78, 79, 94, 95, 116, 159, 161, 164, 171, 202, 204
güzellik 222

H

hakikat 30, 44, 95, 98, 211
harika 164, 167, 171, 174, 184
hayalgücü [imagination] 59, 64, 63,

- 67, 98, 99, 100, 102, 109, 172, 181, 219; ~nün kurguları 100
- hayvanlar 88, 159, 160, 161, 162, 208
- hayvansal ruhlar (animal spirits) 117
- haz 63
- Helena 54
- Hintli 168
- Hristiyan: ~ dini 185; ~lar 184
- hukukçu 55
- Hume 4, 5, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 52, 186
- İ
- içebakış (introspection) 27
- idea 34, 67, 68, 69, 82, 98, 101, 105, 115, 118, 119, 120, 126, 129, 130, 134, 143, 161, 162, 214; ~ bağlan-
tıkları 73; ~lar 29, 30, 64, 65, 67, 68, 69, 71, 72, 86, 100, 101, 103, 112, 113, 114, 118, 122, 128, 129, 130, 132, 211, 212, 214, 215; ~ bağlan-
tıkları (Relations of Ideas) 73
- ilahiyatçılar 29
- inaç 26, 37, 44, 74, 85, 96, 97, 98, 99, 100, 102, 105, 107, 108, 109, 123, 161, 164, 166, 170, 176, 178, 187, 210
- inceleme 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 24, 27, 28, 29, 32, 34, 35, 38, 46, 66
- İngiliz çağrışımçılar 38
- İngiltere Tarihi 12
- insan doğası 25, 28, 32, 61, 75, 92, 144; ~ eylemlerinin birörneklığı 138; ~ zihninin işlemleri 60; ~ın an-
lama yetisi 27, 53; ~ın bütün doğası 98
- irade [will] 59, 64, 115, 120, 122, 148, 150
- İskender 137, 175, 176, 178; yalancı
peygamber ~ 175
- istem (volition) 115
- istemseme (velleity) 147
- izlenim 64, 100, 101, 103, 114, 118, 127, 130; ~ler 64, 68, 69; ~ler [imp-
ression] 64
- J
- Jüpiter 192, 194
- K
- kanıtlama zinciri 91, 209
- Kant 11, 12, 13, 14, 17, 21, 34, 35, 36, 38, 39, 44, 45
- karakter 52, 146
- Kardinal De Retz 178
- karine 158, 161
- karmaşık idealar 113
- Kartezyenler 125
- kavram (concept) 38
- kayıtsızlık 52, 153, 156; ~ (indiffe-
rence) 153
- keder 15, 100, 101
- kendiliğinden (spontaneous) 36, 41, 67, 100, 111, 123, 167, 169, 207
- kimya 22, 222
- Kopernikçi 216
- kötülük 154, 192, 194, 195
- Kutsal Ruh 163
- L
- La Bruyère 51
- La Fleche 15
- Laponyalı 66
- Locke 27, 28, 29, 30, 52, 69, 107, 115, 125
- Lucien 5, 46, 175, 176
- M
- Malebranche 51, 52, 125
- mantıkçılar 61
- metafizik 25, 28, 54, 56, 57, 64, 79, 112, 150, 202
- metafizikçiler 41
- metodun pozitif doğası 22
- Mill 33
- moral: ~ apaçıklık 143; ~ bilimler 20, 111, 113; ~ töz 116; ~ uslamla-
lar 221
- mucize 12, 68, 164, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 176, 177, 179, 180, 181, 182, 184, 185

mutlak (absolute) 20
mutluluk 195
Müslümanlık 177

N

neden 11, 12, 13, 20, 28, 37, 38, 40,
45, 72, 74, 75, 77, 82, 87, 90, 92,
93, 98, 108, 109, 114, 116, 117,
120, 121, 126, 119, 129, 148, 149,
150, 151, 152, 153, 154, 156, 191,
192, 194, 196, 197, 199, 200, 201,
203, 204, 216, 222; ~etki 11, 40,
72, 74, 114
nedensellik 13, 17, 31, 34, 35, 38,
101, 104, 134, 146
nedensiz 31
Newton 21, 22, 23, 24, 36, 44, 45,
60, 124
nitelik: ikinci derece ~ler (secondary
qualities) 211; ilk olan ~ (primary
qualities) 211

O

objelerin devamlı beraberliği 135
olaycılık (Phenomenism) 25
Olguya Ait Şeyler (Matters of Fact)
30, 73
olumsallık (contingency) 153
Öklid 17, 73, 112
önceden kurulmuş ahenk (pre-estab-
lished harmony) 105
öncül (antecedent) 33
öz (substance) 13
özgürlük 132, 133, 146, 147, 148,
149, 152, 153, 186, 203
özler (essence) 23, 42

P

Paflagonya 175, 176
Pbarsale Savaşı 180
peşin hükümler 56
Phillipes 180
Plutarkhos 167, 177, 180
politikacı 52, 55, 167
Polybe 136
Polybius 136
Pompei 180
pozitif bilimler 20, 45

Prolegomena 12, 13, 44
Protagoras 186
Pyrrhoncu 216, 217, 218, 219
Pyrrhonculuk 215, 217, 218

R

Reid 13
Roma 103, 136, 167, 175, 176, 187
ruh 24, 38, 55, 122, 124, 136, 209,
218; ~lar âlemi 133; ~ların ölüm-
süzlüğü 222; ~un özdeşliği (iden-
tity), tinselliği, tözelliği (substanti-
ality) 25

S

sanat 55, 172, 198, 199, 219; ~ ya-
pımı 198
Saragosa 178
septisizm 88, 217
Siam 176
siyasetçiler 61
skeptisizm 216, 217
son nedenler (final causes) 106
soruşturma 11, 13, 14, 16, 17, 18,
23, 39, 40, 43, 46
sözde idea 68; ~nın kaynağı 68
Sumatra halkı 168
sürekli beraberlik (constant conjon-
tion) 33
şair 52, 142, 143, 219
şüpheci 25, 42, 211

T

Tacitus 136, 177
tanıtlayıcı 11, 84, 87, 107, 147
Tanrı 22, 39, 42, 65, 121, 122, 123,
153, 154, 156, 177, 184, 185, 186,
188, 190, 192, 195, 205, 210
tarihçi 12, 20, 142
tasarım (representation) 37
teoloji 44, 222
tesadüf (chance) 107
tesadüfün olasılığı 108
Tevrat 184
Tillotson 163
tin bilimleri 28
Tite-Live 184
toplum 29, 52, 53, 135, 142, 216

- töz 13, 116, 209
 Tullius 173
 tümdengelsel (deductive) olan bir
 metod 22
 tümevarım (induction) prensibi 34
 Türkiye 176
- U
 usamlama 16, 26, 40, 50, 55, 60, 62,
 75, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 89, 91,
 92, 93, 94, 97, 107, 109, 112, 114,
 115, 119, 121, 131, 133, 134, 142,
 145, 155, 160, 161, 163, 172, 177,
 184, 186, 189, 190, 194, 195, 198,
 199, 200, 201, 202, 203, 205, 206,
 207, 208, 212, 213, 214, 217, 219,
 220, 222; ~nın ideaları 100
 ümitsizlik 15, 57
- V
 vahiy (revelation) 122; tanrısal ~ 185,
 222
 vargı (consequent) 33, 111, 211, 214
 varsayım 159
 Venüs 54
 Vespasien 177
 Voltaire 21
- Y
 yakınlık 71, 76, 80, 101, 102, 104
 yanyanalık (conjoined) 125
 yaratan 122
 yaratıcı kudret [creative power] 65
 Yunan filozofları 175
 Yüce Varlık 121, 123, 124, 202, 209,
 221
- Z
 zanaatçı 139, 141
 Zeuxis 191
 zih(i)n [mind] 11, 24, 27, 28, 30, 32,
 35, 36, 38, 43, 51, 53, 56, 58, 63,
 64, 73, 74, 78, 83, 92, 94, 97, 98,
 99, 102, 108, 111, 114, 117, 119,
 121, 124, 127, 133, 143, 145, 151,
 167, 171, 206, 209, 216; ~ coğraf-
 yası 58; ~in işlemleri 58; ~in bütün
 yaratıcı kudreti 65; ~in işlemleri
 [operation] 58
 Zorunlu Bağlantı İdeası 111
 zorunluluk 35, 36, 132, 133, 134,
 135, 140, 142, 143, 144, 145, 146,
 147, 150, 152, 153